

Paczkowski, Andrzej

"Histoire generale de la presse
francaise", publiee sous la direction
de Claude Bellanger, Jacques
Godechot, Pierre Guiral et Fernand
Terrou, t. 2 : 1815-1871, Paris 1969 :
[recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 9/4, 600-602

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie informuje ewentualnego badacza, pragnącego skorzystać z tego typu „gazet pisanych”, w ogóle o niczym istotnym.

Aby tego rodzaju katalog miał dla historyka jakąś wartość, poszczególne zapisy winny informować — w formie zwięzłego regestu — o wszystkich ważniejszych sprawach poruszonych w danej korespondencji, z wymienieniem nazwisk postaci, których ta korespondencja w ten czy inny sposób dotyczy. Oczywiście, że taka postać katalogu wymagałaby od autorki dodatkowej pracy, a objętość katalogu z zapisami regestowanymi musiałaby wynieść nie 30, ale 60 lub 80 arkuszy. Efekt naukowy byłby do tej imponującej objętości dzieła zupełnie dysproporcjonalny, ale w końcu katalog tego rodzaju na coś mógłby się przydać. Pozostawałoby rozważyć, czy lepiej wydać katalog 80-arkuszowy o niewielkiej przydatności, ale jednak jakieś informacje dla badacza przekazujący, czy też katalog „zaledwie” 30-arkuszowy, ale za to do niczego w ogóle nie przydatny. Z największą przykrością trzeba bowiem stwierdzić, że mrówcza praca autorki i wielki wysiłek wydawnictwa poszły zupełnie na marne. Najbardziej skrupulatny nawet badacz XVIII wieku może ten imponujący z pozoru katalog z czystym sumieniem pominąć; nie dowie się zeń w ogóle niczego, co stanowiłoby istotne uzupełnienie informacji, dostępnych dzięki dawnym inwentarzom rękopisów Ossolineum.

Pozostaje jeszcze wniosek ogólny: wszelkie katalogi, inwentarze i bibliografie nie są dziełami o samoistnej wartości naukowej. Są to publikacje pomocnicze, mające na celu ułatwić pracę badaczom, usprawnić ich dotarcie do potrzebnych źródeł, zagwarantować im wyczerpanie wszystkich istniejących a niezbędnych dla danego tematu materiałów. Dlatego też autorzy tego rodzaju publikacji powinni bezwzględnie brać pod uwagę interes badacza, konstruować układ i poszczególne zapisy inwentarza czy katalogu w taki sposób, aby dostarczyć historykowi wszystkich informacji, które w takim wydawnictwie chciałby on znaleźć, gdyż w przeciwnym razie wysiłek autorski inwentaryzatora archiwalnego idzie na marne.

Jerzy Łojek

II

Histoire générale de la presse française. Publiée sous la direction de Claude Bellanger, Jacques Godechot, Pierre Guiral et Fernand Terrou, t. 2 : 1815—1871, Paris 1969, PUF, ss. 465.

W końcu 1969 r. dotarła na półki księgarskie druga część wielkiej historii prasy francuskiej, najpoważniejszego, od czasu słynnego opracowania Eugène Hatina sprzed stulecia, zamierzenia naukowego w tej

dyscyplinie na terenie Francji. Całość publikacji podzielona jest na cztery tomy: pierwszy (obejmujący lata do 1814 r.) ukazał się w r. 1968, drugi przedstawiamy poniżej, trzeci (dotyczący lat 1871—1940) i czwarty (od r. 1940) mają ukazać się w latach 1970—1971.

Jest to praca zbiorowa, w której opracowaniu bierze udział — obok czterech redaktorów naczelnych wydawnictwa — kilkunastu specjalistów, w tym także znawcy zagadnień techniczno-wydawniczych, nie utytułowani stopniami naukowymi. *Histoire générale...* jest publikacją *stricte* naukową, jednak wydana została w luksusowej szacie graficznej: duży format, kolorowa obwoluta, płócienna oprawa, doskonały papier, liczne reprodukcje oryginalnych rycin i obrazów, wśród których przeważają ryciny przedstawiające powstanie gazety i społeczny obieg prasy we Francji (z dokładnym objaśnieniem znaczenia i kontekstu przedstawianego obrazu).

Tom 2 składa się z pięciu części i dodatku, w którym przedstawione są dokumenty legislacyjne, dotyczące prawa prasowego z lat 1789—1870. Części zasadnicze pracy mają układ rzeczowo-chronologiczny i omawiają kolejno: „Zarys prawny” (F. Terrou), „Ewolucję techniczną od 1820 do 1865 roku” (Louis Charlet i Robert Ranc), „Prasę ogólnokrajową w okresie Restauracji i Monarchii Lipcowej” (Charles Ledré), „Prasę prowincjonalną od 1814 do 1848 roku” (André-Jean Tudesq), „Prasę od 1848 do 1871 roku” (P. Guiral). Całość zamyka obszerna bibliografia, do której włączono także ważniejsze zasoby archiwalne, oraz indeksy nazwisk i tytułów czasopism. Zwraca uwagę obszerne potraktowanie partii uzupełniających merytoryczną zawartość książki: dodatek prawny, bibliografia i indeksy zajmują łącznie blisko 1/6 całości tomu. Tekst zasadniczy dzieli się na dwie ujęte chronologicznie części, dysponujące taką samą ilością miejsca: do 1848 r. (część III i IV) oraz lata 1848—1871 (część V), każda po około 180 stron.

Niemal zupełnie pominięto w opracowaniu prasę „niepolityczną” — tylko w części V poświęcono jej wyodrębniony rozdział trzydziestostronnicowy, w którym zawarto informacje na temat prasy kobiecej, dziecięcej, literackiej, naukowej, religijnej *etc.* Brak też generalnych zestawień, porównujących różne rodzaje prasy. Pominięto również całkowicie tło społeczne rozwoju prasy, ograniczając się do przedstawienia prasy na tle zasadniczych faktów politycznych.

Przedstawione opracowanie ma charakter raczej tradycyjny. Obok przyzwyczajzeń zaważyły tu bez wątpienia także problemy warsztatowe i techniczne — życie polityczne Francji XIX w. było tak bogate, a zmiany w nim następowały tak często, że materiał polityczny w naturalny sposób zmajoryzował wszystkie inne. Dodać przy tym należy poważne znaczenie prasy i publicystów, spośród których rekrutowała się znaczna część

przywódców opinii w tym okresie; nie bez wpływu na opracowanie był też spektakularny charakter historii politycznej — a więc i „politycznej historii prasy”. Nie oznacza to oczywiście, że *Histoire générale...* zajmuje się tylko poglądami wyrażanymi na łamach dzienników i ważniejszych czasopism — autorzy wiele uwagi poświęcają zagadnieniom z zakresu ekonomii prasy, podstaw i rezultatów finansowych działalności wydawniczej. Tym wyraźniej te problemy są „punktowane” w poszczególnych rozdziałach, że właśnie w omawianym okresie — a zwłaszcza w jego ostatniej dekadzie — w prasie francuskiej rozpoczyna się przejście do prasy wysokonakładowej (w 1845 r. ukazała się „La Presse” Emila de Girardin, a pięciocentymowy „Le Petit Journal” Polydora Millauda zaczął ukazywać się w 1863 r.). Autorzy tomu szczęśliwie potrafili połączyć oceny i analizy ogólne z prezentacją ważniejszych pism, toteż opracowanie jest niezwykle bogate w konkretne, jednostkowe informacje i wymienia się w nim z tytułu 900 dzienników i czasopism. Toż samo dotyczy ludzi prasy — aczkolwiek nie ma wyodrębnionego rozdziału poświęconego kształtowaniu się zawodu dziennikarskiego. Prezentacja dziennikarzy, publicystów i wydawców jest ilościowo imponująca.

Książka jest cenna ze względu na podany w niej olbrzymi zespół faktów, a równocześnie bardzo „czysta” stylistycznie; dodatkową jej zaletą jest przejrzysty układ graficzny (tytuły podrozdziałów ulokowano na marginesach), ułatwiający korzystanie z tego pięknego dzieła.

Andrzej Paczkowski

III

Colin Seymour-Ure, *The Press, Politics and the Public. An Essay on the Role of the National Press in the British Political System*, London 1968, Methuen Ltd., ss. 328 bibliogr., indeks.

Książka Colina Seymour-Ure *The Press and the Public* stanowi pracę z pogranicza zagadnień prasoznawstwa, socjologii i polityki w jej naukowym ujęciu. Można ją zestawić ze znaną pracą H. Jabłońskiego *Opinia, parlament, prasa*, chociaż zakres jej jest o wiele węższy, a elementy historyczne występują rzadziej i raczej marginesowo. Trzydziestoletni autor jest wykładowcą w Studium Nauk Politycznych na University of Kent.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, poprzedzonych wstępem, zaopatrzona jest w bibliografię wybranych pozycji i indeks. Najważniejszym źródłem dla autora są publikacje rządowe — sprawozdania Komisji do Spraw Prasy, wykorzystał również informatory polityczne, prace o prasie i pamiętniki.